

RİSK YÖNETİMİ VE ÜLKE UYGULAMALARINDA RİSK YÖNETİM MODELLERİ*

RISK MANAGEMENT AND RISK MANAGEMENT MODELS IN COUNTRY APPLICATIONS

Arş. Gör. Ruveyda KIZILBOĞA
Nevşehir Üniversitesi

Özet

Risk yönetimi, kurumların hedeflerine ulaşmasını engelleyici risklerin ve hedeflere ulaşımı kolaylaştırıcı fırsatların önceden fark edilerek yönetilmesini sağlayan dinamik ve disiplinli bir sistemdir. Özel sektör uygulamaları ile başlayan sistem kamu kurumları tarafından da benimsenmiştir. Risk yönetiminin temel amacı, özel sektörde kârı artırıcı uygulamaları desteklemek kamu kurumlarında ise fayda unsurunu geliştirmeye yardımcı olmaktır. Genelde amaç aynı, fakat sistemin kapsamı ülkeden ülkeye değişmektedir. Bu çalışmada farklı risk yönetim sistemlerine örnek olması amacıyla Avusturya/Yeni Zelanda, İngiltere, Kanada ve Amerika risk yönetim modelleri üzerinde durulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Risk, Risk Yönetimi, Risk Yönetim Modelleri.

Abstract

Risk management is a systematic and dynamic system that helps to be aware of before risk occurs and manage those risks which could prevent organization to realize its objectives and opportunities which are facilitate access to objectives. Implementation of the system has started in private sector and then adopted to the public sector. The aim of the system is to help to increase profit in private sector and develop benefits in the public sector. Generally, the goal is same but scope of the system differs from country to country. In this study, the focus was on Austria/New Zeland, The United Kingdom, Canada and America risk management systems in order to be an example for the different risk management systems.

Keywords: Risk, Risk Management, Risk Management Models.

* Bu makale “Kurumsal Risk Yönetimi Odaklı İç Denetim Sistemi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi için Bir Model Önerisi” isimli tezden üretilmiştir.

1. Giriş

Dünya her geçen gün biraz daha risk üstlenerek büyümektedir. Afet, savaş ve finansal çöküşler karşılaşılan birçok riskli duruma verilebilecek örneklerdir. Bir riskin üstesinden gelindiğinde arkasından diğeri ortaya çıkmaktadır. Risklerin çeşidi ve miktarı artmakta ve çözüm üretme ihtiyacı bir zorunluluk olarak hem işletme sahiplerinin hem de kamu kurumlarının karşısına çıkmaktadır. Gerekli önlemlerin alınmaması beraberinde felaketleri getirmektedir. Kitlesele ve bazen beklenmedik kurumsal başarısızlıklar, özellikle muhasebe ve raporlamadaki, kurumsal yönetişimde risk yönetimin önemine dikkat çekmektedir (Walker, Shenkir ve Barton, 2002: 2).

Risk yönetim sisteminin önem kazanmasında büyük ve önemli kurumların yaşadığı ekonomik ve finansal çöküşlerin büyük etkisi olmuştur. Kurumlar yaşanan olumsuzluklardan kurtulabilmek ve hedeflerine ulaşabilmek için gelecekte ortaya çıkma olasılığı olan risklerin ve fırsatların önceden farkına varılarak yönetilmesi gerektiği gerçeğinin farkına varmıştır. Kurumların risk ve fırsatları yönetebilmesini sağlayan risk yönetim sisteminin temel amacı, kuruma değer katmak, geliştirmek ve kaynakların en etkin şekilde kullanılarak kurum hedeflerine ulaşılmasını sağlamaktır.

Ülke uygulamalarındaki risk yönetim sisteminin amacı aynı, ancak uygulama modeli ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Ülke uygulamalarında en fazla dikkat çekenler ise Amerika, Kanada, Avustralya/Yeni Zelanda ve İngiltere risk yönetim modelleridir. Özellikle Avustralya ve Yeni Zelanda ve İngiltere risk yönetim modelleri ISO 31000 standartları dikkate alınarak geliştirilmiştir. Modeller, temelde risk yönetiminin kurum çapında etkili olması gerektiğini savunmakla birlikte esas, ilke ve süreçleri açısından birbirlerinden farklılaşmaktadırlar.

Bu çalışmada, risk yönetim sistemi ile ilgili genel bilgiler verildikten sonra ülke uygulamalarında risk yönetim modelleri incelenmektedir. Konu ile ilgili Türkiye’de yeterli kaynak olmaması nedeniyle yabancı kaynaklar taranmış ve kaynaklara çoğunlukla internet ortamında ulaşılmıştır. Çalışmanın hem Türk literatürüne hem de bundan sonra yapılacak araştırmalarda araştırmacılara katkı sağlayacağı düşünölmektedir.

2. Risk Yönetimi

Risk yönetim sisteminin anlaşılabilmesi için öncelikle risk kavramının açıklanması faydalı olacaktır. Risk, plan ve karar sonuçlarındaki belirsizliktir, kaçınılmazdır, stratejik hedeflerin bir fonksiyonudur (Burnaby ve Hass, 2009: 540) ve kurumun başarıya ulaşmasında bariyer rolü üstlenmektedir. İyi şeylerin oluşumunu sağlamak ya da kötü şeylerin oluşumunu engellemek amacıyla risklerin iyi yönetilmesi gerekmektedir (Reding, vd., 2009: 4-3).

Risk yönetimi ise kurumun hedeflerine ulaşmasını engelleyecek risklerin belirlenmesi, azaltılması ve başarıya ulaşılmasını sağlayacak fırsatların ortaya çıkarılarak kullanılması sürecidir (Reding, vd., 2009: 4-3).

İlk olarak sigortacılık sektöründe kullanılmaya başlanan risk yönetimi kavramının ortaya çıkmasında 1967’de Londra’da Edward Lloyd tarafından açılan kahve dükkânının zamanla gemicilikle ilgili bilgi alışverişinin yapıldığı bir yer ve kısa süre sonra denizcilik sigortasının merkezi haline gelmesi etkili olmuştur. Lloyd, oluşturduğu risk havuzları sayesinde risklerin kapsamını

genişleterek sigortacılık sektörünün lideri konumuna gelmiştir. Risk yönetimi kavramı uzun bir süre sigorta sektörü ile eř anlamlı kullanıldıktan sonra 1970'lerde Amerika'da iş dünyasında geniş kabul görmeye başlamıştır. Bretton Woods anlaşmasının sona ermesi ve 1973-1979 dönemi petrol krizi sonucunda risk oranlama ve değerlendirme alanında danışmanlık hizmeti talepleri başlamıştır. 1980'lerin ilk yarısı politik risklere ağırlık verilen bir süreçten 1980'lerin sonlarında politik riskler azalmıştır (Non, 8).

1990'lı yıllar kurumların yönetmeleri gereken risk kapsamının genişlediğinin ve genişlemeye devam ettiğinin farkına varıldığını dönemlerdir. Bu dönemden itibaren risk yönetimine verilen önem artmış ve genellikle kurumun çökmesine neden olabilecek risklere odaklanılmaya başlanmıştır. Zamanla kapsamlı bir risk yönetim çerçevesi oluşturulması, iç denetimin risk yönetim uygulamaları ile bütünleştirilmesi, kurum kültüründe risk farkındalığının ve risk yönetiminde yönetim sorumluluğunun artırılması, kurumlarda risk yönetim ofisi oluşturulması ve kurumsal risk yönetim sisteminin kabulü gibi konularda aşama kaydedilmiştir (Non, 10).

Risk yönetimi, riskleri değerlendirmek ve riskin siyasi etkilerini tespit etmek için kullanılan bir yöntem olarak tanımlandığında sistemin uygarlığın başlangıcından beri var olduğu söylenebilir. Ancak bilinçli bir uygulama olup olmadığı kapsamında değerlendirildiğinde risk yönetimin 20. yüzyılın ortalarına kadar uzanan bir tarihe sahip olduğu ortaya çıkmaktadır (Non, 7).

3. Ülke Uygulamalarında Risk Yönetim Modelleri

Birçok ülkede uygulanmakta olan farklı risk yönetim modelleri bulunmaktadır. Bunlardan en çok tercih edilenleri; Amerika kurumsal risk yönetim sistemi, Avustralya ve Yeni Zelanda, İngiltere ve Kanada risk yönetim sistemleridir. Kurumların tercih ettikleri risk yönetim modelini tespit etmek amacıyla Jacquetta Goy, Grant Purdy ve diğer araştırmacıların katkılarıyla 2011 yılında bir anket çalışması hazırlanmıştır. Ankette 111 ülkeden 1823 katılımcı yer almış, ancak kullanılan risk yönetim modelinin tespitine ilişkin soruya 1338 katılımcı cevap vermiştir. Anket sonuçlarına göre kurumların % 36'sı ISO 31000 risk yönetim standartlarını, %18'i COSO kurumsal risk yönetim sistemini, %13'ü AS/NZS 4360 bütünleşik risk yönetim modelini ve % 4'ü BS ISO 31100 standartlarını kullanmaktadır. ISO 31000 standartları hem AS/NZS 4360 standartlarının 2009 yılında revize edilmesinde hem de İngiltere BS ISO 31100 standartlarının 2011 yılında oluşturulmasında temel referans kaynağı olarak kullanılmıştır (Goy, vd., 2012: 37). Aşağıda bu sistemler hakkında açıklamalara yer verilmektedir.

3.1. Avustralya ve Yeni Zelanda Risk Yönetim Modeli

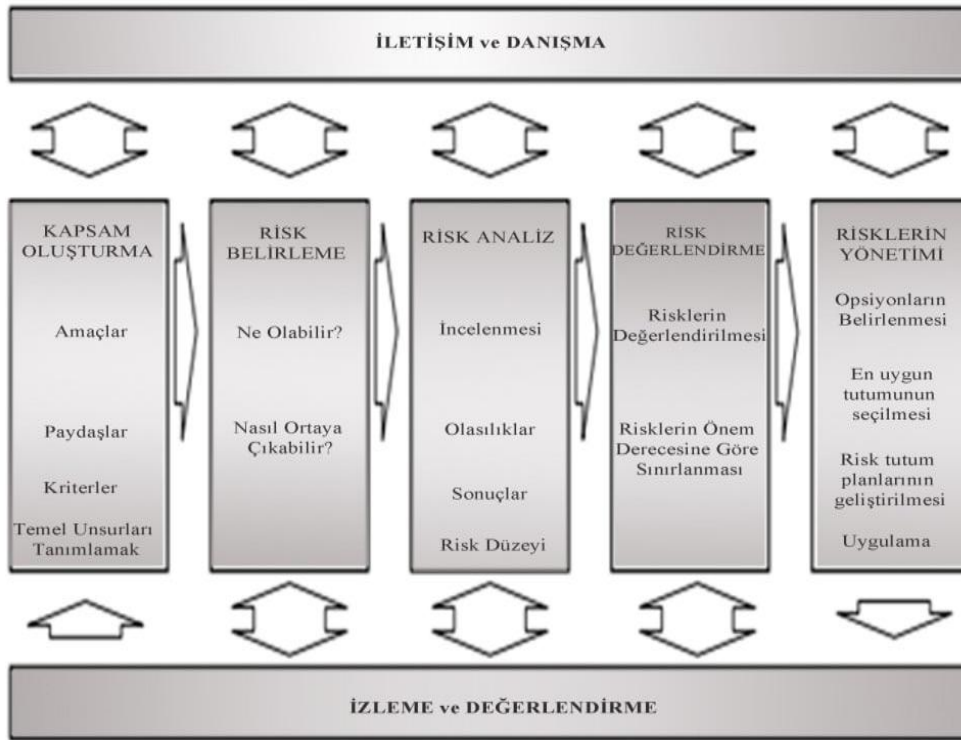
1995'de ortaya çıkan Avustralya ve Yeni Zelanda risk yönetim sistemi, risklerin yönetilmesi ve belgelendirilmesinde dünyanın ilk resmi ve çok güçlü standartlarına sahip bir uygulama modelidir (Inconsult, 2009: 1; Güneş ve Teker, 2010: 68). 2004 yılında yeniden yapılandırılan Avustralya ve Yeni Zelanda risk yönetim standartları "Risk Yönetim Esasları AS/NZS 4360:2004" olarak bilinmektedir. AS/NZS 4360 standartları, Avustralya ve Yeni Zelanda'daki kâr amaçlı ve kâr amacı olmayan grup temsilcilerinden oluşan bir ortak teknik komite tarafından geliştirilmiş ve her çeşit kurumda kullanılabilir

şekilde tasarlanmıştır. Yirmi sekiz sayfa uzunluğunda, anlaşılması ve uygulanması kolay ve esnek olan standartlar, kurumsal risk yönetim sisteminin uygulanması için dokuz adımlı bir program sunmaktadır (Arthur J. Gallagher Risk Management Services, 2009: 20). Standartlar, risklerin işlevsel risk yönetim grubu tarafından yönetileceğini ve bu grubun gerekli beceri ve tecrübeye sahip olduğunu ifade etmektedir (Güneş ve Teker, 2010: 68).

Standartlar, hem Sarbanes-Oxley uyumu gerektiren organizasyonlar için risk yönetim metodolojisi olarak hem de riskleri yönetmek için olasılık ve sonuç gibi geleneksel bir yöntem kullanmayı tercih eden organizasyonlar için iyi çalıştığından kullanımı teşvik edilmektedir. AS/NZS 4360 standartları şirket veya sistemik riskler için teknik risklerden daha iyi çalışır; ancak tehdit risk modeli yapılı uygulamaları sağlayan metotları ele almaz. Ayrıca güvenlik incelemeleri için riskleri sınıflandırsa da web uygulamalarındaki tehditleri belirten yapısal metottaki eksikliği onu diğer metotlardan daha az çekici kılmaktadır (<http://www.webguvenligi.org>, 2007).

AS/NZS 4360 risk yönetim standartları, risk yönetim sisteminin uygulanması ve gelişimi için yapılması gerekenlere açıklık getiren bir rehber niteliği göstermektedir. Standartlara göre ilk olarak kurumun stratejik, kurumsal ve risk yönetim kapsamı oluşturulmalıdır. Kurumsal politika; risk yönetim hedeflerini kapsayıcı bir şekilde geliştirilmeli, kurumsal ve bireysel sorumluluklara, uygulama ve değerlendirme prosedürlerinin kapsamına açıklık getirmelidir. Risk yönetimi kurum kültürünün bir parçası olmalı ve bu kapsamda risk farkındalığı ve iletişim düzeyi artırılmalıdır. Bu amaçla eğitim programlarının organize edilmesi tavsiye edilmektedir. Üst yönetimin sistemi desteklemesi sistemin işlerliği ve gelişimi için gerekli bir diğer ön adım olarak belirtilmektedir. Standartlara göre risk yönetimi, kurumun planlama ve yönetim süreçlerinin birer parçası haline getirilmelidir. Risk yönetimi ile ilgili kapsam oluşturulduktan sonra riskler tanımlanmalıdır. Daha sonra riskler meydana gelme olasılıkları, etkileri ve sonuçları dikkate alınarak değerlendirilmeli ve öncelik sırasına konulmalıdır. Risklere yönelik uygulanacak politikalar tespit edilmelidir. Risk yönetim süreci izlenmeli ve değerlendirilmelidir. Hem kurum içi hem de kurum dışı paydaşlarla sonuçlar paylaşılmalı ve bütün süreçlerin yazılı doküman halinde saklanmasına özen gösterilmelidir. Risk yönetim sisteminde süreklilik sağlanarak sistemin uygulanması garanti altına alınmalıdır (Gaidow ve Boey, 2005: 8-9, 47).

AS/NZS 4360 risk yönetim süreci; kapsam oluşturma, risk belirleme, risk analizi, risk değerlendirme, risk yönetimi, iletişim ve danışma, izleme ve değerlendirme aşamalarından oluşmaktadır (Standards Austria/Standards New Zealand. 2009: 13). Avustralya ve Yeni Zelanda Risk Yönetim Standartları'ndaki risk yönetim süreçleri şekil 1'de gösterilmektedir.

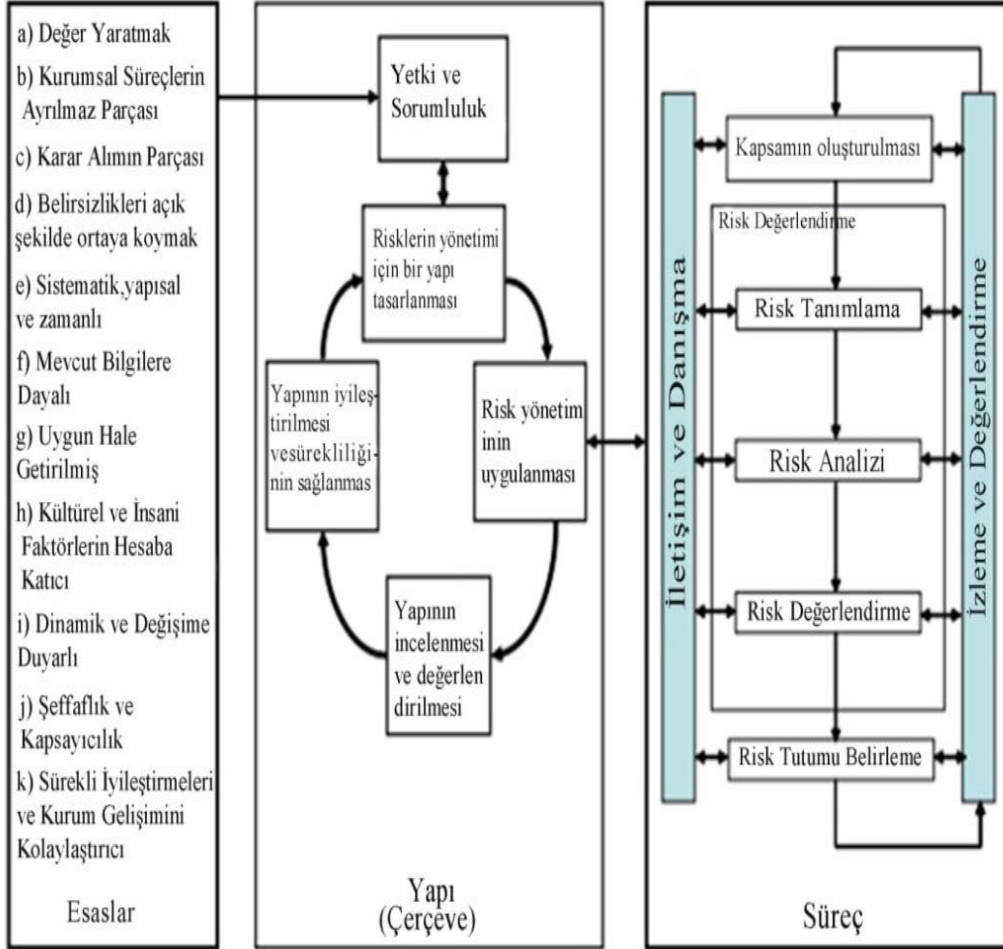
Şekil 1: Avustralya ve Yeni Zelanda Risk Yönetim Süreci
Kaynak: Broadleaf Capital International Pty Ltd., 2007: 1.

AS/NZS 4360 risk yönetim standartları 2009 yılında “ISO 31000 Risk Yönetim İlke ve Esasları” dikkate alınarak revize edilmiş ve AS/NZS ISO 31000: 2009 adıyla yayımlanmıştır (Standards Australia/Standards New Zealand, 2009: ii).

ISO (The International Organization for Standardization), ulusal standart kuruluşlarının dünya çapında bir federasyonudur. Uluslararası standartlar genellikle ISO teknik komitelerince hazırlanmaktadır ve ISO 31000 risk yönetim standartları da bu teknik komitelerce hazırlanmıştır (Standards Policy and Strategy Committee, 2010: iv).

ISO 31000, uluslararası risk yönetim standartlarıdır ve işlevsel uygulama modeline yönelik bir rehber niteliği taşımaktadır. Standartlarda, ISO 31000’ne neden gerek duyulduğuna değinilmekte ve risk yönetim sisteminin ilke, esas, yapı ve süreçlerine ilişkin ayrıntılara yer verilmektedir. Ayrıca kurumsal risk yönetim uygulamasına yönelik tavsiyelerde bulunmaktadır (AIRMIC, ALARM, IRM, 2010b: 2,7). ISO 31000 risk yönetim standartları esas, çerçeve

ve süreç olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. ISO 31000'in esasları, yapı ve süreçleri arasındaki ilişki Şekil 2'de gösterilmektedir.

Şekil 2: Risk Yönetim Esas, Yapı ve Süreçleri Arasındaki İlişki

Kaynak: Standards Australia/Standards New Zealand, 2009: vi; Fionda, 2010: 14.

Şekil 2'de görüldüğü üzere ISO 31000 risk yönetim standartlarının belli unsurları bulunmaktadır. Bu unsurların ilk adımı risk yönetim sisteminin esas ya da kapsamının belirlenmesi oluşturmaktadır. Bunun için kurumun i ve dış çevresinin tanımlanması, mevcut risk yönetim sisteminin özelliklerinin, eksiklerinin ve hatalarının belirlenmesi, risk yönetim sistemi ile ilgili kriterlerin tespit edilmesi ve sistemin kapsamının oluşturulması gerekmektedir. İkinici unsur olan süreç aşamasında riskler tanımlanmalıdır (AIRMIC, ALARM, IRM, 2010a: 6).

ISO 31000'de risk; kısa, orta ya da uzun vadede kurumu hem olumlu hem de olumsuz etkileme olasılığı olan stratejik, faaliyet ve kullanılan yol ve yöntem kaynaklı bir olay ya da durum olarak tanımlanmaktadır. Stratejik riskler kurumun uzun dönemli hedeflerine yönelik risklerdir. Faaliyet riskleri kurumun rutin aktivitelerinden kaynaklanan risklerdir. Kullanılan yol ve yöntem kaynaklı riskler ise kurumun değişimlere karşı verdiği mücadele sürecinde

karşılaşabileceği riskler olarak tanımlanmaktadır. Risklerin tanımlanması aşamasında kurum; “ne tür risklerle karşılaşılabilir, riskler ne zaman ve nerede ortaya çıkabilir, riskler nasıl ve neden oluşur” sorularını sormalıdır. Riskler tanımlandıktan sonra nicel, yarı nicel ya da nitel teknikler yardımıyla 3*3, 4*4 ya da 5*5 matrisleri kullanılarak, olasılık ve sonuçları dikkate alınarak, önem sıralaması yapılması gerektiğine değinilmektedir (AIRMIC, ALARM, IRM, 2010b: 4-5). ISO 31000 spesifik bir risk sınıflandırma sistemi yerine her kurumun risklerine bağlı olarak uygun bir sistem geliştirmesini önerir ve risk yönetim sürecinin başarılı bir şekilde uygulanması, desteklenmesi ve sürdürülmesi için gerekli alt yapıyı sunar (AIRMIC, ALARM, IRM, 2010a: 6).

Riskler tanımlandıktan sonra öncelikler belirlenerek kriterlere uygun olarak riskler değeriendirilir. Risklerin yönetilmesinin gerekli olup olmadığına karar verilir. Riskler yönetilirken artık riskler de dikkate alınır. Sürecin her adımının izlenmesi ve raporlanması, sonuçların değeriendirilmesi, risk yönetim sistemi ile ilgili genel değeriendirmelerin yapılabilmesi ve kurum performansının artırılabilmesi için önemli ve gerekli bir diğer adımdır (Pearson, 2007: 26).

Bir diğer unsur olan yapı aşamasında sistemin uygulanabilmesi için sistemin kapsamını içeren bir çerçeve oluşturulması istenmektedir. Risk yönetim sisteminin sürekliliğinin sağlanabilmesi için kurumdaki tüm yönetim sistemleri ile bağlantılı olması ve yönetimin güçlü desteğini alması gerektiğine değinilmektedir (Fionda, 2010: 16). AS/NZS 4360 ve AS/NZS ISO 31000 arasındaki temel farklılıklar şunlardır (Inconsult, 2009: 1):

i. ISO 31000 gerçek bir uluslararası risk yönetim standardıdır ve Kalite Yönetim Standardı ISO 9000 gibi iyi bilinen uluslararası standartların sahip olduğu özelliklere ve saygınlığa sahiptir.

ii. ISO 31000’de kavram ve tanımlamalarda değışiklik yapılmıştır. Bazı yeni tanımlar geliştirilirken bazıları da çıkartılmıştır.

iii. Risk yönetim ilkeleri, yapısı, kapsamı ve süreçleri arasındaki ilişki ISO 31000’de daha iyi açıklanmakta ve örneklendirilmektedir.

iv. ISO 31000’de risk yönetimini etkin kılmaya yardımcı olmak için dikkat edilmesi gereken on bir adet ilkeye yer verilmektedir.

v. ISO 31000 risk yönetimini geliştirmek için gerekli beş niteliği açıklamaktadır. Bunlar: sürekli iyileştirme, riskler için tam sorumluluk, her türlü karar alımında risk yönetimin uygulanması, sürekli iletişim ve kurumun yönetim yapısında tam entegrasyon’dur.

AS/NZS ISO 31000 standartlarının kuruma sağladığı temel faydalar şunlardır (Standards New Zealand, 2010):

i. Risk yönetimin etkinleştirilmesini sağlayarak hedeflere ulaşılma olasılığını artırır.

ii. Kurum çapında risklerin ve tutumların belirlenmesine yönelik farkındalık yaratır.

iii. Fırsat ve tehditlerin belirlenmesinde gelişim sağlar.

iv. İlgili yasal ve uluslararası normlara uygunluk kazandırır.

v. Finansal raporlamayı, kurumsal yönetimi ve paydaş güvenini geliştirir.

vi. Karar verme ve planlama için güvenilir bir temel oluşturur.

vii. Kontrol sistemini geliştirir.

- viii. Etkin risk tutumu belirlemede kaynak tahsisi ve kullanımı sağlar.
- ix. Faaliyetlerdeki etkinliği ve verimliliği artırır.
- x. Kayıpları önlemeyi ve olay yönetimini geliştirir ve kayıpları en aza indirir.
- xi. Kurumsal öğrenmeyi, esnekliği ve direnci artırır.

Hazırlanan risk yönetim raporları ile hem üst yönetime hem de yönetim kurulu ve denetim komitesine önemli risklerin standartlara uygun olarak yönetildiğine dair bilgi sağlar (Pearson, 2007: 16).

3. 2. İngiltere Risk Yönetim Modeli

Şubat 2008’de İngiltere’de BS 31100 adıyla “Risk Yönetimi: Uygulama Kuralları” taslağı yayımlanmış ve Haziran 2011’de “BS 31100: 2011 Risk Yönetimi- ISO 31000 için Uygulama İlke ve Esasları” (BS 31100: 2011 Risk Management. Code of Practice and Guidance for The Implementation of ISO 31000) adıyla British Standards Institution tarafından basılmıştır (Peace, 2012: 4; Hopkin, 2012: 57).

BS 31100, ISO 31000’ni destekleyici uygulama kodudur. BS 31100 risk yönetim hedeflerine ulaşılması ve risklerin kurum çapında yönetilmesi için risk yönetim esas, model, çerçeve ve süreçlerine rehberlik sağlayacak şekilde tasarlanmış sistematik ve etkili bir standartlar dizisidir (Hopkin, 2012: 64). Standartlar risk yönetim sisteminin, kurumun stratejisi kapsamında ve stratejinin uygulanmasında sürekli ve gelişen bir süreç olması gerektiğine dikkat çekmektedir (FERMA, 2003: 3). BS 31100, uluslararası standartlarda olmayan risk yönetimi ile ilgili ek ilkelere de yer vermektedir (<http://www.continuitycompliance.org>). BS 31100 risk yönetim standartları ile ilgili ilkeler şunlardır (MANIGENT, 9):

- i. Risk yönetimi kuruma uygun yapılandırılmalıdır.
- ii. Risk yönetimi kurum kültüründe ve personel algısında yer edinmelidir.
- iii. Risk yönetimi sistematik ve yapısal olmalıdır.
- iv. Risk yönetimi için kurumda genel bir risk dili oluşturulmalıdır.
- v. Risk yönetimi en doğru bilgilere dayanmalıdır.
- vi. Risk yönetimi belirsizlikleri açık bir şekilde değerlendirmelidir.
- vii. Risk yönetimi karar alım sürecinin bir parçası olmalıdır.
- viii. Risk yönetimi şeffaf bir yapıda ve kapsamlı olmalıdır.
- ix. Risk yönetimi dinamik ve değişimlere uyumlu olmalıdır.
- x. Risk yönetimi süreklilik özelliği taşınmalıdır.
- xi. Risk yönetim ilkeleri dönemsel olarak tekrar değerlendirilmelidir.

Risk yönetim sisteminin yapısı kapsamında; görev ve bağlılık, risklerin yönetimi için bir içerik oluşturulması (risk yönetim stratejisinin, politikasının, kültürünün, risk iştahının, risk profilinin ve risk kriterlerinin belirlenmesi; rol, sorumluluk ve yetkilerin yazılı hale getirilmesi; risk yönetim teknik ve araçlarının tespit edilmesi), risk yönetiminin uygulanması, izleme ve değerlendirme süreci ve sistemdeki hata ya da eksikliklerin giderilmesi ve geliştirilmesi yer almaktadır (Ramsay, 2009: 9; MANIGENT, 10-11).

BS 31100 standartları riskleri inceleme, tanımlama, değerlendirme, uygun tutumlar belirleme ve raporlama süreçlerinden oluşmaktadır (MANIGENT, 12).

Standartlar risk yönetimin ilke ve terminolojisini oluşturmakta ve kurum hedeflerine ulaşma olasılığını artırmak için kurum çapında etkili risk yönetim sisteminin anlaşılması, geliştirilmesi ve uygulanması için bir temel sağlamaktadır. Standartlarda, iyi uygulama örnekleri ve tecrübelere dayalı olarak risk yönetim yapı, süreç ve uygulamasına yönelik önerilere yer verilmektedir. Temel risk yönetim ilkeleri her kurum için uygulanabilir niteliktedir; ancak uygulama tekniği kurumun kapsamı, niteliği, karmaşıklığı ve büyüklüğüne göre değişmektedir. Diğer standartlar kayıpları azaltmaya odaklanırken BS 31100 risklerin üstlenilerek kurum için nasıl değere dönüştürülebileceği üzerine yoğunlaşmaktadır. BS 31100 standartlarının kullanılması risk yönetim stratejilerine ve kurum hedeflerine ulaşıldığına ve spesifik alan ya da faaliyetlerle ilgili risklerin gerekli tedbirler alınarak yönetildiğine dair güvence verir. Standartlar risk yönetim sisteminin kontrolünü ve paydaşlara rapor sunulmasını sağlar (RIMS, 2011: 9; Ramsay, 2009: 4, 6).

3.3. Kanada Risk Yönetim Modeli

Kanada'da uygulanmakta olan "Bütünleşik Risk Yönetim Sistemi" standartları Treasury Board Secretariat tarafından yayımlanmıştır (The President of The Treasury Board, 2010).

Bütünleşik risk yönetim sistemi, kurum çapında risklerin anlaşılmasını, yönetilmesini ve risklerle ilgili gerekli bilgi ve iletişimin sağlanmasını amaçlayan sistematik ve süreklilik özelliği taşıyan proaktif bir süreçtir (Robillard, 2001: 7). Sistem kurumun kurumsal stratejisine entegre edilmekte ve kurum risk yönetim kültürünü biçimlendirmektedir. Sistem, kurumun her seviyesindeki olası risklerin sürekli değerlendirilmesini ve daha sonra değerlendirme sonuçlarının bir araya getirilerek öncelikli düzenlemelerin ve geliştirici kararların alınmasını gerekli kılmaktadır. Sistemde sadece risklerin azaltılmasına odaklanılmamakta aynı zamanda yenilik getirici faaliyetler desteklenerek kabul edilebilir en iyi sonuç, maliyet ve risk oranlarına ulaşılması hedeflenmektedir. Sistem risklerin yönetilmesinde daha bütünsel bir yaklaşımın adapte edilmesine ilişkin esasları belirlemiştir ve kurumsal düzeyde dengenin sağlanması için mücadele edilmesini teşvik etmektedir. Böylece hem çalışanlar hem de yöneticiler tarafından risklerin yapısı daha iyi anlaşılmakta ve daha sistematik bir risk yönetim modeli uygulanmaktadır. Sistem birbiri ile ilişkili dört unsurdan oluşmaktadır. Bunlar aşağıda yer almaktadır (The President of The Treasury Board, 2010):

- i. Kurumsal risk profili geliştirilmesi:
  - Kurum riskleri çevresel tarama ile tespit edilir.
  - Kurum mevcut risk yönetim yapısı değerlendirilir.
  - Kurum risk profili tanımlanır.
- ii. Bütünleşik risk yönetim fonksiyonu oluşturulması:
  - Risk yönetimine yönelik yönetim tebliğinin iletilmesi, anlaşılması ve uygulanması.
  - Sistem, karar alım ve raporlama sürecine entegre edilir.
  - ğrenme planları ve araçlar geliştirilerek kapasite oluşturulur.
- iii. Bütünleşik risk yönetim sisteminin uygulanması:
  - Kurumun her düzeyinde ortak bir risk yönetim süreci sürekli uygulanır.

- Risk yönetim sonuçları karar verme ve öncelikli düzenlemelerin yapımında belirleyicidir.
- Araç ve yöntemler uygulanır.
- Paydaşlarla iletişim ve müzakereler sürdürülür.
- Sürekli risk yönetim uygulamasının öğrenilmesini sağlama:
- Tecrübeye dayalı öğrenmeye, bilgi ve deneyimlerin paylaşımına dayalı destekleyici bir çalışma ortamı kurulur.
- ğrenme planları oluşturulur.
- Risk yönetim sonuçları yeniliği, öğrenmeyi ve sürekli gelişimi destekleyici şekilde değerlendirilir.
- En iyi uygulama örnekleri ve tecrübeler paylaşılır.

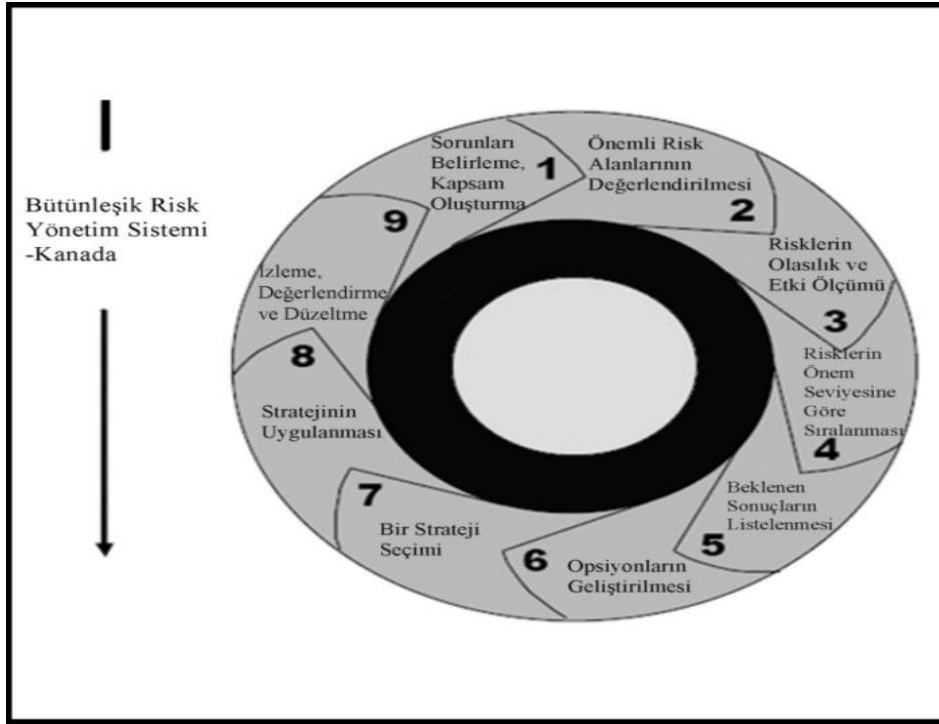
Bütünleşik risk yönetim sistemi unsurlarının ilk adımı olan risk profilinin belirlenmesinde kurum faaliyet alanı ve hizmet türünün tespiti son derece önemlidir. Risk profilinin oluşturulmasıyla kurumun faaliyetlerine, hedeflerine ve kaynaklarına yönelik hem iç hem de dış kaynaklı risklerin ve fırsatların farkına varılması sağlanır. Dış kaynaklı riskler politik, ekonomik, sosyal ve teknolojik olarak sınıflandırılmaktadır. İ kaynaklı riskler ise yönetim sistemi, etik değerler, bireysel ve kurumsal risk kültürü, risk tolerans seviyesi, risk yönetimi konusundaki uzmanlık düzeyi, kurumsal politikalar, prosedürler ve süreçlerdir. Kurumun mevcut risk yönetim kapasitesinin tespit edilmesi, eksikliklerin ve yapılan hataların anlaşılmasını sağlayacaktır. Risk toleransının belirlenmesi ise risk profilinin oluşturulması ve risklerin yönetimi için gerekli görülmektedir (The President of The Treasury Board, 2010).

İkinci unsur olan bütünleşik risk yönetim fonksiyonunun oluşturulmasıyla, risklerin belirlenmesi ve yönetilmesini destekleyici, kurumsal risk yönetim altyapısının oluşturulması ve üst yönetimin desteğinin sağlanması kast edilmektedir. Etkili bir risk yönetim sisteminin kurum hedefleriyle, stratejileriyle, hizmet uygulama biçimleriyle ve kültürüyle ilişkilendirilmesi gerekmektedir (Robillard, 2001: 11).

Bütünleşik risk yönetim sisteminin uygulanması risklerin kaynağının belirlenmesi ile başlayan bir süreçtir. Riskler belirlendikten sonra riskler etki ve olasılık değerlendirmesi kapsamında öncelik sıralamasına konulmaktadır. Ortaya ıkma olasılıkları ve kurumu etkileme kapasitelerine göre öncelik sıralaması yapıldıktan sonra risklerin yönetilmesi için tutumlar belirlenir. Tutumların uygulanma sürecinin değerlendirilmesi amacıyla izleme yapılır. İzleme süreci, risklerin ve tutumların istenen sonuçlara ulaşılmasını destekleyip desteklemediğini belirlemekte ve gerekirse yeni tutumlar ve stratejiler oluşturulmasını sağlamaktadır (The President of The Treasury Board, 2010).

Bütünleşik risk yönetim sisteminin son unsurunda risk yönetim sisteminin sürekliliğinin sağlanabilmesi için konu ile ilgili kurum içi öğrenmenin desteklenmesi gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Bunun için eğitim planlarının oluşturulması, risk yönetimi konusundaki iyi örneklerin ve tecrübelerin paylaşılması önerilmektedir (Robillard, 2001: 21).

Kanada Bütünleşik Risk Yönetim Sisteminin unsurları arasındaki ilişki şekil 3’de gösterilmektedir.

Şekil 3: Kanada Bütünlük Risk Yönetim Çerçevesi

Kaynak: Non, 23.

Şekil 3’de görüldüğü üzere bütünlük risk yönetim süreciyle ilgili faaliyetler dokuz adımdan oluşmaktadır. Öncelikle sorunların ve fırsatların belirlenmesi ve risk yönetimi ile ilgili kapsamın oluşturulması gerekmektedir. Risk yönetim sisteminde kullanılacak yöntem, uzman personel, araç ve gereçler de ilk adımda tespit edilmelidir. Daha sonraki adımlarda hedeflerle ilişkili faaliyetlere yönelik riskler belirlenir. Risk yönetim sürecine ilişkin beklentiler ya da hedefler tespit edilir ve planlamalar yapılır. Süreçler takip edilerek gerekli durumlarda strateji değişikliğine gidilir ve sistemden maksimum fayda sağlanması amacıyla süreçler izlenir ve değerlendirilir (Robillard, 2001: 16-17).

Bütünlük risk yönetim sisteminde Treasury Board Secretariat, üst yönetici, yöneticiler, danışmanlar, uzmanlar, iç denetçiler ve diğer tüm kurum çalışanlarının görev ve sorumlulukları olduğu belirtilmekte ve bunlara ilişkin ayrıntılı açıklamalara yer verilmektedir (The President of The Treasury Board, 2010).

3.4. Amerika Risk Yönetim Modeli

COSO, Amerika’daki beş büyük profesyonel finans kuruluşu (The American Association, The American Institute of Certified Public Accountants, The Financial Executives Institute, The Institute of Internal Auditors ve The Institute of Management Accountants) tarafından desteklenen gönüllü bir özel sektör kuruluşudur. Etkili dış denetim, kurumsal yönetim ve iş ahlakı ile finansal raporların kalitesini artırmaya odaklanmıştır (Arthur J. Gallagher Risk Management Services, 2009, 2009: 20-21).

COSO, daha önceden İç Kontrol –Bütünleşik erevesine (Internal Controls-Integrated Framework) duyulan ihtiyacın aynısının risk yönetimi için de duyulduğunun farkına vardıktan sonra bir çalışma içerisine girmiştir. COSO, orjinal kurumsal risk yönetim çerçevesini 1992 yılında oluşturmuş ve 2002 yılında güncelleyerek son halini vermiştir (Arthur J. Gallagher Risk Management Services, 2009: 20-21). Kurumsal risk yönetim erevesi, COSO İ Kontrol-Bütünleşik erevesi ile uyumlu olacak şekilde hazırlanmıştır. Böylece kurumların iç kontrole yönelik yatırım yaparken risk yönetim sisteminin gelişimi için de uygun ortam hazırlaması hedeflenmiştir (Mattie ve Cassidy, 2008: 3).

COSO tarafından 2004 yılında yayımlanan “Kurumsal Risk Yönetim Bütünleşik ereve ve Uygulama Rehberi (Enterprise Risk Management-Integrated Framework and Related Application Guidance)” ve “Kurumsal Risk Yönetim Bütünleşik ereve ve Uygulama zeti (Enterprise Risk Management-Integrated Framework and Related Executive Summary Framework)” adlı kitaplar kurumsal risk yönetim sistemi ve unsurlarının anlaşılması adına önem taşıyan birincil derece kaynaklardır. İyi yönetim uygulamalarının yanı sıra iyi risk yönetim uygulamalarını da içeren İç Denetimin Kurumsal Risk Yönetiminde Oynadığı Rol (The Role of Internal Auditing in Enterprise-Wide Risk Management) isimli detaylı bir belge de IIA tarafından 2004 yılında hazırlanmış ve 2009 Ocak ayında revize edilerek tekrar yayımlanmıştır.

Yukarıda adı geçen kaynaklar, yeni bir yaklaşım olan kurumsal risk yönetim sisteminin kurulum ve uygulanma sürecini ayrıntısıyla açıklamakta ve bu kapsamda ortak bir dil oluşturulması sürecine hizmet etmektedir. Bu kaynaklar ayrıca řu anda kabul edilen kurumsal risk yönetim çözüm yollarını kurum için kıyaslama aracı olarak değerlendirmede ve kurumsal risk yönetim uygulaması için doğru bir yol haritası çizmede temel kaynak olma niteliği taşımaktadırlar (Tonello, 2007: 5).

COSO'nun kurumsal risk yönetim erevesi tasarlamadaki amacı, kurumların uyguladıkları risk yönetim süreçleriyle bu yeni sistemi karşılaştırabilmelerini sağlamaktır (COSO, 2005: 3).

Kurumsal risk yönetim sistemi, stratejilerin oluşturulması ve kurum çapında uygulanması, kurumu etkileme olasılığı olan olayların belirlenmesi, risklerin risk iştahi kapsamında yönetilmesi ve kurum hedeflerine ulaşılmasına yönelik makul güvence sağlayan kurum yönetim kurulu, yönetim ve diğer personeli tarafından etki edilen bir süreçtir (COSO, 2004: 16).

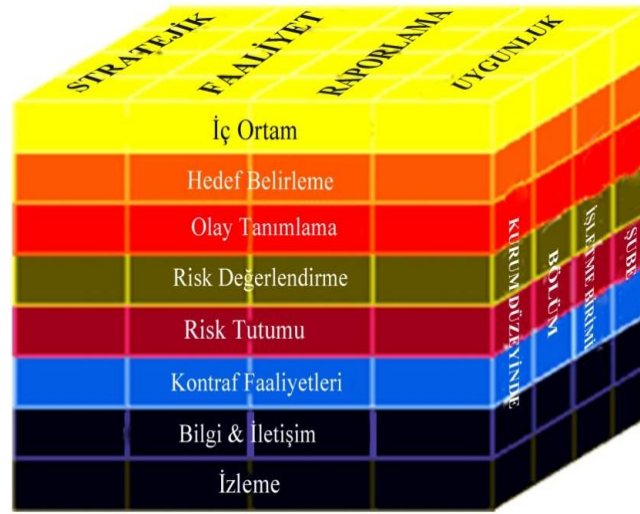
Kurumsal risk yönetim sistemi risklerin entegre edilmesinden daha fazlasını ifade etmektedir. Sistem riski “kurumun hedeflerine ulaşmasını ya da stratejilerini başarıyla uygulamasını olumsuz etkileyen herhangi bir eylem ya da faaliyet olarak” tanımlamaktadır (Walker, Shenkir ve Barton, 2002: 2). Kurumsal risk yönetim sistemi kapsamındaki temel faaliyetler şunlardır (IIA Position Paper: The Role of Internal Auditing in ERM, 2009: 3; PriceWaterHouseCoopers, 2008: 14; Maytjewicz, ve D'arcangelo, 5; Tonello, 2007: 10):

- i. Temel misyon ve program hedeflerini düzgün bir şekilde belirlemek ve kuruma bildirmek.
- ii. Kurum risk iştahını belirlemek.
- iii. Risk yönetim erevesi dhil olmak üzere uygun bir iç ortam oluşturmak.
- iv. Kurum hedeflerine ulaşılmasını engelleyici olası tehditleri tanımlamak ve risk evreni oluşturmak.
- v. Etki ve olasılık kapsamında riskleri değerlendirmek.
- vi. Risk tutumlarına karar vermek ve uygulamak.
- vii. Kontrol ve diğer tepki faaliyetlerini yürütmek.
- viii. Kurumun her seviyesinde risklerle ilgili süreklilik temelinde bilgi alışverişi sağlamak
- ix. Risk yönetim süreç ve çıktılarının merkezi izleme ve koordinasyonunu sağlamak.
- x. Risklerin etkili yönetildiğine dair güvence sunmak.
- xi. Bağımsız nesnel güvence ve danışmanlık sağlamak.
- xii. Mevcut sistemlerle (iç kontrol, dış denetim, iç denetim) kurumsal risk yönetim sistemini entegre etmek.

Kurumsal risk yönetimin başlangıç noktası kurum misyon ve vizyonunun belirlenmesidir. Yönetim misyon kapsamında stratejik hedefleri belirler, hedeflere ulaşılmasını sağlayıcı stratejileri seçer (INTOSAI, 2007: 10). Devamında hedeflere ulaşmayı engelleyici riskler ve riskleri azaltıcı kontrol sistemleri ve sorumlular belirlenir. Hedeflere ulaşılmasını etkileyecek olaylar düzenli olarak belirli aralıklarla gözden geçirilir, riskler yeniden değerlendirilir ve gerekli durumlarda yeni risk tutumları saptanır. Performans ve sonuçların zamanında raporlanmasına dikkat edilir (PriceWaterHouseCoopers, 2008: 14; COSO, 2004: 39). Bu disiplinli ve sistematik yaklaşım kurumun stratejik, faaliyet, uygunluk, mali vb. risklerini azaltmak amacıyla faaliyetleri planlar, yürütür ve kontrol eder (Razali, Yazid ve Tahir, 2011: 202).

Kurumsal risk yönetim unsurları; “iç ortam, hedef belirleme, olay tanımlama, risk değerlendirme, risk tutumu, kontrol faaliyetleri, bilgi-iletişim ve izleme”dir (Staciokas ve Rupsys, 2005: 23). Unsurlar birbirleri ile ilişkilidir ve hepsi etkili kurumsal risk yönetim sistemini temsil etmektedir (Kinney, 2003: 141).

COSO, kurumsal risk yönetim unsurlarını üç boyutlu kp ile açıklamaktadır (Bkz. şekil 5). Hedefler dikey olarak, unsurlar da yatay olarak kp üzerinde gösterilmektedir. Kurum ve birimler de üç boyutlu kp üzerinde yer almaktadır. Hedeflerle unsurlar arasında doğrudan bağlantı bulunmaktadır. Unsurlar kurumun ulaşmak için çaba gösterdiği hedeflerin gerçekleştirilmesinde neyin gerekli olduğunu ortaya koymaktadır (COSO 2004: 23).

Şekil 4: Kurumsal Risk Yönetim Sisteminin Unsurları

Kaynak: Reding, vd., 2009: 4-5.

Hedef belirleme, kurumun misyon ve vizyonu ile ilişkili ve bunları destekleyici hedeflerin oluşturulması sürecidir. Kurumsal risk yönetim sistemi aşağıda belirtilen dört alanda kurum hedeflerine ulaşılmasını amaçlamaktadır. Bunlar (COSO, 2004: 36-38):

- i. Stratejik hedefler: Kurum misyonu ile uyumlu ve destekleyici yüksek seviyede hedeflerdir.
- ii. Faaliyet hedefleri: Kaynakların etkin ve verimli kullanımını teşvik edici hedeflerdir.
- iii. Raporlama Hedefleri: Hem iç hem de dış raporlamaların güvenilirliğine odaklanılmaktadır.
- iv. Uygunluk Hedefleri: Yasa ve düzenlemelere uygunluk sağlanmasına yönelik hedeflerdir.

Bu sınıflandırma kurumsal risk yönetimin ayrı; fakat eşit derecede önemli yönlerine odaklanılmasını desteklemektedir. Ayrıca farklı kurumsal ihtiyaçlara ve üst düzey yönetim üyelerinin farklı sorumluluklarına ışık tutmaktadır.

Olay tanımlama, kurumun hedeflerine ulaşılmasını olumsuz etkileyen ya da olumlu anlamda destekleyen iç ve dış kaynaklı olayların tanımlanmasıdır (Reding, vd., 2009: 4-7). Risk değerlendirme, risklerin tanımlanarak, analiz edilmesi ve öncelik sırasına konulmasıdır (INTOSAI, 2004: 22). Risk tutumu belirleme sürecinde her riske yönelik bir tutum belirlenir ve riskin etki ve olasılığının en alt düzeye indirilmesi hedeflenir (Olson ve Wu, 2010: 47). Kontrol faaliyetleri risk yönetim süreçlerinin uygun işlemesine yardımcı olmak amacıyla geliştirilen politika ve prosedürlerdir. Denetim yıllık kontrollerle sınırlı olmadığı için belli periyotlarla yapılacak denetimlerle sistemin etkinliği sorgulanır ve sorunlar büyümeden önüne geçilmesini sağlayıcı tedbirler alınmasını sağlar (Mattie ve Cassidy, 2008: 5). Bilgi ve iletişim süreci, sistemin iyi bir şekilde işleyebilmesi için önemli bir unsurdur. Bilgi akışı kurumun riskleri tanımlama, değerlendirme ve yönetmesine yetecek istikrar ve yeterlilikte olmalıdır (Reding, vd., 2009: 4-9,10). Risklerin yönetilebilmesi için önem arz eden hem iç hem de dış kaynaklı bilgi akışının, yöneticilerin uygun

kararlar alabilmesi için yeterli kalitede olması gerekmektedir. Sistem izlenerek eksik ve hataların tespiti sağlanır ve kalıcı çözümler üretilir.

4. Sonuç

Risk yönetimi, kurumun hedeflerine ulaşmasını engelleyecek risklerin ve fırsatların belirlenerek, değerlendirilmesi ve yönetilmesi sürecidir. Bu kapsamda uygulanmakta olan ve bu çalışmada da incelenen Avusturya/Yeni Zelanda, İngiltere, Kanada ve Amerika gibi ülkelerde farklı risk yönetim modelleri kullanılmaktadır.

Avustralya/Yeni Zelanda risk yönetim sistemi, risklerin yönetilmesi ve belgelendirilmesinde dünyanın ilk resmi ve çok güçlü standartlarına sahip bir uygulama modelidir. Standartlar, risklerin yönetilmesine yönelik farkındalığı artırır, mevzuata uygunluğu sağlar, kontrol sisteminin etkinliğini artırıcı tedbirler alır, raporlamaları dikkate alarak karar alınmasını sağlar, kaynakların etkin ve verimli kullanılmasına yönelik tedbirler geliştirir.

İngiltere’de uygulanmakta olan risk yönetim standartları, risk yönetiminin kurumun stratejileri kapsamında ve stratejilerin uygulanmasında yürütülen sürekli ve gelişen bir süreç olması gerektiğine dikkat çekmektedir. Standartlar, kurum hedeflerine ulaşma olasılığını artırmak için kurum çapında etkili risk yönetim sisteminin anlaşılması, geliştirilmesi ve uygulanması için bir temel sağlamaktadır. Standartlar, kurum hedeflerine ulaşılacağına ve spesifik alan ya da faaliyetlerle ilgili risklerin gerekli tedbirler alınarak yönetildiğine dair güvence verir.

Kanada’da uygulanmakta olan bütünleşik risk yönetim sistemi, kurumsal stratejilere entegre edilerek kurumun risk yönetim kültürünü biçimlendirmektedir. Sistem, her alandaki risklerin sürekli değerlendirilmesini ve değerlendirme sonuçlarının bir araya getirilerek öncelikli düzenlemelerin ve geliştirici kararların alınmasını gerekli kılmaktadır. Sistemde sadece risklerin azaltılmasına odaklanılmamakta aynı zamanda yenilik getirici faaliyetler desteklenerek kabul edilebilir en iyi sonuç, maliyet ve risk oranlarına ulaşılması hedeflenmektedir.

Amerika’da uygulanmakta olan kurumsal risk yönetim sistemi, stratejilerin oluşturulması ve kurum çapında uygulanması, kurumu etkileme olasılığı olan olayların belirlenmesi, risklerin risk iştahu kapsamında yönetilmesi ve kurum hedeflerine ulaşılmasına yönelik makul güvence sağlayan kurum yönetim kurulu, yönetim ve diğer personeli tarafından etki edilen bir süreçtir. Riskler kurum bütününde etki ve olasılık özellikleri dikkate alınarak değerlendirilmekte ve öncelik sıralaması yapılarak yönetilmektedir. Bu uygulama kurumun en önemli riskten başlayarak riskleri yönetmesini sağlar ve riskler arasındaki ilişkinin farkına varılmasına imkn sunar.

Risk yönetim modelleri, temelde aynı hedefe hizmet etmekle beraber uygulamada farklılıklarla karşılaşılmaktadır. Hangi lke modeli tercih edilirse edilsin, sistemin uygulanma sürecinde karşılaşılan sorunlar ve sağladığı faydalar dikkate alınmalıdır. Risk yönetim sisteminin, kurumun hedeflerine ulaşma başarisını artırmasına ve kuruma değer katarak gelişim srecini desteklemesine önem verilmelidir.

Kaynaka

- Aırmıc, Alarm, İrm. (2010a). Kurumsal Risk Yönetimine Yapısal Bakış Aısı ve ISO 31000 Yüklümlükleri. http://www.theirm.org/documents/SARM_ERM_000.pdf. [08.03.2012].
- Aırmıc, Alarm, İrm. (2010b). A Structured Approach to Enterprise Risk Management and the Requirements of ISO 31000. http://www.theirm.org/documents/SARM_FINAL.pdf. [28.04.2011].
- Arthur J. Gallagher Risk Management Services, Inc. (2009). Road to Implementation ERM for Colleges and Universities. http://www.ajgrms.com/portal/server.pt/gateway/PTARGS_0_28406_570_311_0_0_18/ERM%20TT%20Report%20Final%209-23-09.pdf. [29.05.2011].
- Broadleaf Capital International Pty Ltd. (2007). The Australian and New Zealand Standard on Risk Management, AS/NZS 4360: 2004. http://www.ucop.edu/riskmgt/erm/documents/asnzs4360_2004_tut_notes.pdf. [14.08.2011].
- Burnaby, P. ve S. Hass. (2009). Ten steps to enterprise-wide risk management. Corporate Governance, C: 9. S: 5. 539-550.
- COSO. (2004). Enterprise Risk Management-Integrated Framework- Executive Summary Framework. Eylül.
- COSO. (2005). ERM&Implications for Internal Auditors. Corporate Governance and Sarbenes-Oxley Hulb Bulletins. Temmuz. C: 7. S: 6. 1-9.
- FERMA. (2003). Risk Yönetim Standardı. <http://www.ferma.eu/wp-content/uploads/2011/11/a-risk-management-standard-turkish-version.pdf>. [11.03.2012].
- Fionda, S. (2010). The Changing Faces of Risk Management: The Evolution of a Concept. <http://irmforum.files.wordpress.com/2010/12/irmf03thechangingfacesofriskmanagement.pdf>. [10.02.2011].
- Gaidow, S. ve S. Boey. (2005). Australian Defence Risk Management Framework: A Comparative Study. Australia: DSTO Systems. Sciences Laboratory.
- Güneş, ř. ve S. Teker. (2010). Türk Enerji Sektöründe Kurumsal Risk Yönetimi Farkındalığı. Doğuş Üniversitesi Dergisi, C: 11. S: 1. 64-76.
- Goy, J., G. Purdy, A. Schanfield, J. Lark, J. Talbot, J. D. Plessis, J. DeRose, P. Croke ve A. Dali. (2012). Global ISO 31000 Survey 2011 Result&Analysis. http://www.iso31000survey.com/Global_Survey_ISO_31000_English.pdf. [10.09.2012].
- Hopkin, P. (2012). Fundamentals of Risk Management: Understanding, Evaluating and Implementing Effective Risk Management. Second Edition. Great Britain and United States: Kogan Page Ltd.
- IIA Position Paper: The Role of Internal Auditing in Enterprise-wide Risk Management.* (2009). The Institute of Internal Auditors. [IPPF PP Role of IA in ERM 01.09\[1\].pdf](http://www.iaa.org.uk/PPF_PP_Role_of_IA_in_ERM_01.09[1].pdf). [10.09.2011].

- InConsult. (2009). *Risk Management Update ISO 31000 Overview and Implications for Managers*.
<http://www.inconsult.com.au/Articles/ISO%2031000%20Overview.pdf>.
[06.02.2012].
- Intosai. (2004). Guidelines for Internal Control Standards for The Public Sector. 1-71.
<http://intosai.connexcc-hosting.net/blueline/upload/1guicspubsece.pdf>. [22.05.2011].
- Intosai. (2007). Guidelines for Internal Control Standards for the Public Sector- Further Information on Entity Risk Management. 1-39.
[http://www.issai.org/media\(577,1033\)/INTOSAI_GOV_9130_E.pdf](http://www.issai.org/media(577,1033)/INTOSAI_GOV_9130_E.pdf).
[22.05.2011].
- Kinney, W. R. (2003). *The Research Opportunities in Internal Audit. Auditing Risk Assessment and Risk Management Process*. Bölüm 5. Altamonte Springs, FL: The Institute of Internal Auditors.
- Manigent. *What is BS 31100*.
<http://docsfiles.com/view.php?view=http://manigent.com/storage/downloads/What%20is%20BS31100.pdf&keyword=bs%2031100&count=>.
[11.09.2012].
- Mattie, J.A. ve D.L. Cassidy. (2008). *Achieving goals, protecting reputation: Enterprise Risk Management for Educational Institutions*.
<http://www.universityofcalifornia.edu/regents/regmeet/july08/a7a.pdf>
[11.09.2011].
- Maytjewicz, G. ve J. D'arcangelo. *ERM-Based Auditing*.
http://www.gapent.com/media/inthenews/Article-Internal_Auditing-ND.pdf. 1-12. [03.11.2010].
- Non, A.J. *Are We Ready for Enterprise Wide Risk Management?*. 1-37.
<http://www.picpa.com.ph/getmedia/114f621e-84bc-45ff-b43a-961532bb55eb/erm.aspx>. [12.09.2011].
- Olson, D.L. ve D. Wu. (2010). *Enterprise Risk Management Models*. Berlin: Springer –Verlag Berlin Heidelberg.
- Pearson, DDR. (2007). *Managing Risk Across the Public Sector: Toward Good Practice*. Basan: Victorian Auditor-General's Directors: 1-8.
http://download.audit.vic.gov.au/files/Managing_risk_report.pdf [Erişim Tarihi: 10.09.2011].
- PriceWaterHouseCoopers. (2008). *A Practical Guide to Risk Assessment*.
http://www.pwc.com/en_US/us/issues/enterprise-risk-management/assets/risk_assessment_guide.pdf [02.09.2011].
- Ramsay, C. (2009). *Workshop on British Standard Code of Practice for Risk Management BS 31100:2008*.
<http://www.theirm.org/events/documents/CameronRamsay-BS31100-IRM-23Apr09.pdf> [08.03.2012].
- Razali, A.R., A.S. Yazid ve I.M. Tahir. (2011). The Determinants of Enterprise Risk Management Practices in Malaysian Public Listed Companies. *Journal of Social and Development Sciences*. Haziran. C: 1. S: 5. 202-207.
- Reding, F.K., P.J. Sobel, L. U. Anderson, M.J. Head, S. Ramamoorti, M. Salamasick ve C. Riddle. (2009). *Internal Auditing: Assurance & Consulting Services*, 2. Baskı, The IIA Research Foundation.

- RIMS. (2011). *An Overview of Widely Used Risk Management Standards and Guidelines*.
<http://www.rims.org/resources/ERM/Documents/RIMS%20Executive%20Report%20on%20Widely%20Used%20Standards%20and%20Guidelines%20March%202010.pdf> [12.04.2012].
- Robillard, L. (2001). *Integrated Risk Management Framework*. <http://www.tbs-ct.gc.ca>. [14.01.2011].
- Staciokas, R. ve R. Rupsys. (2005). *Application of Internal Audit in Enterprise Risk Management*. Engineering Economics. ISSN 1392-2785. S: 2. 20-25.
- Standards Australia/Standards New Zealand. (2009). *AS/NZS ISO 31000:2009 Risk Management-Principles and Guidelines*. <http://sherq.org/31000.pdf> [06.03.2012].
- Standards New Zealand. (2010). *New Risk Management Standard*. <http://translate.google.com.tr/translate?hl=tr&sl=en&tl=tr&u=http%3A%2F%2Fwww.standards.co.nz%2Ftouchstone%2FIssue12%2FBusiness%2FNew%2BRisk%2Bmanagement%2BStandard%2Bavailable%2Bnow%2Bseminars%2Bplanned%2Bfor%2Bearly%2B2010.htm&anno=2>. [04.03.2011].
- Standards Policy and Strategy Committee. (2010). *British Standard Risk Management-Principles and Guidelines BS ISO 31000:2009*. Oxford Brookes Athens. <http://graelaws.files.wordpress.com/2011/01/risk-bsi-2010.pdf>. [05.04.2011].
- The President of The Treasury Board. (2004). *Integrated Risk Management-Implementation Guide*. <http://www.tbs-sct.gc.ca/pol/doc-eng.aspx?id=12254&section=text#sec3.3>.ca [07.02.2011].
- Tonello, M. (2007). *Emerging Governance Practices in Enterprise Risk Management, The Conference Board, Inc.* Research Report R-1398-07-WG, 1-99. http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=963221 [01.02.2010].
- Walker, P. L., W.G. Shenkir ve T..L. Barton, (2002). *Enterprise Risk Management*. The Institute of Internal Auditors Research Foundation. <http://www.webguvenligi.org/wp-content/uploads/2007/08/Threat%20Risk%20ModelingTRK.pdf>
- <http://www.continuitycompliance.org/risk-management-bs-iso-31000-vs-bs-31100/>